

Mera av och om n'Birger Persson i Umgransele

ANDERS NILSSON

Birger på tapeten

Även om det nu är drygt 20 år sedan skogsmannen och skalbaggsamlaren Birger Persson i Umgransele lämnade jordelivet 1997 är han fortfarande mycket aktuell. Dels har umebon Per Löfgren upprättat en databas över Birgers efterlämnade skorvsamling på skogsmuseet i Lycksele (Löfgren 2008), och dels har Birgers dotter Sylvia Carlsson bearbetat för tryckning i bokform hans nedtecknade minnen (Persson & Carlsson 2008). Det senare är en ärlig och uppriktig berättelse, som är mycket trevlig och lärorik att läsa. Sylvia Carlsson är värd ett stort tack för att hon gjort Birgers självbiografi tillgänglig för en vidare krets. I boken är entomologin mer ett bihang som dyker upp först efter att de 200 första sidorna luslästs. Men så var det ju inte förrän i 30-årsåldern som Birger gav sig på insekterna, och efter lite funderande satsade på skalbaggar av mer praktiska skäl.

Perssons ängerpack

Istället för att ge ett referat av boken har jag här valt att fokusera på en av Birgers 'sura uppstötningar', som han redogjorde för även i en tidigare skildring av sin uppväxt och entomologiska bana (Persson 1987).

En historia som Birger alltid återkom till är den om urskogsängern, *Dermestes palmi*. När Birger hittade den första gången 1945 var den fortfarande obeskriven, vilket Anton Jansson då kunde upplysa honom

om. Hos Birger föddes då hoppet om att han skulle få en art uppkallad efter sig. Det var Oscar Sjöberg i Los i Hälsingland som då förberedde en beskrivning och namngivning av denna art, vilken kom att tryckas först 1950 (Sjöberg 1950). Sjöbergs namnval blev en stor besvikelse för Birger:

"Jag hade hittat en för Sverige ny skalbagge och då skulle den säkert få mitt namn *Dermestes Personni* [sic!], tänkte jag. Det skulle vara alla tiders rolighet. Ja, det var verkligen en för Sverige och vetenskapen ny art men inte kom den att heta *Dermestes Personni*! Nej! Den fick namn efter en i Sverige mycket välkänd coleopterolog Ture

Palm. "Mina baggar" fick alltså namnet *Dermestes Palmi*. Jag blev både ledsen och arg, mest arg. Palm hade fått ge sitt namn åt flera arter som han själv var upphittare till. Och arter som han varit vetenskaplig undersökare av, så varför behövde han ståta med sitt namn på en art som han definitivt inte hade någon del i varken i fynd eller undersökning. För mig, hobbyentomologen skulle det ha betytt kolossalt mycket. Det hade blivit en enorm sporre för mitt vidare arbete med insekter och gett mig en betydligt ökad prestige. Jag tyckte och tycker att namngivaren var orättvis, det var trots allt mitt fynd! Jag var först i landet som hittade den här arten men under de två år jag hade den liggande obestämd hade J R Bergvall i Revsund hittat några av samma art. Namngivningen hade ingen praktisk betydelse men för mig blev följden att jag sneglat snett på namnet *Ture Palm* alltsedan detta hände." (Persson & Carlsson 2008:204)

Fyndkronologi

Ett närmare studium av originalbeskrivningen av urskogsängern (Sjöberg 1950) ger vid handen att Birger inte hade hela fyndhistorien klar för sig. De två första exemplaren, båda honor, togs av Sjöberg själv redan 1928, då de sprang omkring på en murken björkstam i Loos den 3e maj. En tredje hona med brutna antenner hittade Sjöberg under sitt äppelträd den 10e juni 1934. Först därefter kommer Birgers två exemplar från 1945 in i tidsserien, tätt följda av ett exemplar från Fors i Jämtland, enligt Sjöberg tagen av Thure Palm den 6e maj 1946. Kanske hör detta djur till de som Birger hänför till Jean Robert Bergvall? Sjöberg anger vidare att Palm 1948 även tog ett exemplar av denna rara änger i

Bergvik, Hälsingland, tätt följd av Birgers fynd 1949 i den lägenhet han och hustrun Mady då hyrde av Sture Nygren i Umgransele. Per Löfgren har lagt upp Birgers fynd från 1945 i Artportalen för småkryp; lokalen är Nol-i-bäcken och fynddatum 7 maj. I november 2008 innehöll Artportalen endast två andra fynd av arten; ett fynd från Grövelberget i Dalarna gjort 2003, och Sven Hellqvists fynd vid Tallsjö i Åsele lappmark från 1995.

Birger har alltså fel när han skriver att han var den förste som hittade urskogsängern. Oscar Sjöberg hittade den hela 17 år före Birger, och anledningen till att Sjöberg dröjde med att beskriva den var troligen att han inte hade sett någon hane. Den första hane som Sjöberg studerade fick han sig tillsänd av Palm, och först därefter skickade Birger två av sina exemplar, en hane och en hona, till Sjöberg. Troligen var alltså Birger först med att hitta en hane av urskogsängern, även om de skrifter jag studerat inte är helt tydliga på denna punkt. Det kändes säkert naturligt för Sjöberg att namnge arten efter sin skicklige kollega Thure Palm, som mycket vänligt försett honom med en hane av arten och därmed tydligen av sagt sig alla eventuella egna anspråk på att beskriva den nya arten.

Urskogen i hemmet

Jag känner inte närmare till ursprunget till artens svenska namn, urskogsängern. Visserligen tog ju Birger sina två första exemplar "fern in der Wildnis" med Sjöbergs formulering. Men man kan inte blunda för att Birgers tredje exemplar återfanns inomhus och att Sjöberg själv fann den under sitt äppelträd. Sven

Hellqvists exemplar från Tallsjö hittades på ett hygge. Kanske har vi här ett parallellfall till den ökända 'köksskörven' *Upis ceramoides*, Västerbottens landskapsinsekt, och därmed ett uppslag till en andra del i serien "Hotade insektarter i hemmet" (Nilsson 1993)? För att undslippa tveksamma konnotationer till osäkra habitat kanske ett namnbyte kan vara befogat. "Birger Perssons änger" ligger bra i munnen och skulle ge den gamle hedersmannen en väl förunnad upprättelse. En karamell för alla eventuella svenska namnkommittéer att suga på. Kanske dags att utlysa en folkomröstning!

Citerad litteratur

- Löfgren, P. 2008:** Birger Persson från Umgransele i Västerbottens inland och hans skalbaggsamling, ett säkerställandearbete. *Ent. Tidskr.* 129(1): 75-78.
- Nilsson, A.N. 1993:** Hotade insektarter i hemmet – 1. En *Upis* på köksgolvet. *Natur i Norr* 12(1): 39-40.
- Persson, B. 1987:** Entomologen från gräsrotsnivån. *Natur i Norr* 6(1): 25-30.
- Persson, B. & Carlsson, S. 2008:** *Skogsmannens minnen*. Privat tryckt bok, 240 sidor.
- Sjöberg, O. 1950:** Drei neue Käfer aus der borealen Region Schwedens. *Ent. Tidskr.* 71: 159-164.

Författarens adress:

anders.nilsson@emg.umu.se
Mullsjö 285, Ångermanland
914 90 Nordmaling

5 Om man inte har tillgång till en ljusstake men måste tända ett ljus kan man fästa detta med litet smält stearin på undersidan av en upp- och nedvänd kopp.